

CỔ PHẦN HÓA XÍ NGHIỆP NHÀ NƯỚC BIỆN PHÁP GIẢI QUYẾT VIỆC CÁC XÍ NGHIỆP QUỐC DOANH THUA LỖ

TS. LÊ KHOA

Trong bản báo cáo trước Quốc hội, Thủ tướng Võ Văn Kiệt đã trình bày rằng, bên cạnh những thành tựu, có một số khuyết điểm, đặc biệt là tiền tệ, tài chính, ngân hàng. Hệ thống tiền tệ, tài chính, ngân hàng chưa theo kịp yêu cầu phát triển, lại càng chưa trở thành một trong những công cụ quyết định nhất của nền kinh tế cho nhiệm vụ quản lý vĩ mô. Nhìn chung, chúng ta chưa hình thành được một nền tài chính quốc gia phù hợp với nền kinh tế mới, vận hành trong cơ chế thị trường, những công cụ quan trọng nhất của nền kinh tế quốc gia như thuế, hệ thống kế toán kiểm toán, hệ thống thanh toán, tín dụng và ngân hàng chưa đáp ứng được yêu cầu của phát triển. Bội chi của ngân sách còn cao, không ít các xí nghiệp quốc doanh làm ăn bị lỗ. Phó thủ tướng Phan Văn Khải cho biết cho đến nay, đã xác định số nợ 18.000 tỷ đồng, đã thanh toán được 1.337 tỷ, còn phải giải quyết 16.500, trong đó có 3.618 tỷ của các doanh nghiệp nhà nước đã ngừng hoạt động, các hợp tác xã đã tan rã...

Ngân hàng, ngân sách và các xí nghiệp là một thực thể có quan hệ hữu cơ, gắn bó mật thiết với nhau. Nếu như, các xí nghiệp có lợi nhuận cao, doanh thu cao, sẽ gởi tiền nhiều vào ngân hàng, đóng thuế nhiều cho ngân sách. Ngân hàng sẽ có nhiều vốn cho vay hơn, ngân hàng có số thu cao hơn. Ngược lại, nếu như, không ít các xí nghiệp kinh doanh lỗ, như đánh giá trên của Thủ tướng Chính phủ VN, thì ngân hàng khó thu hồi được vốn và lãi cho vay, ngân sách cũng khó thu được thuế.

I. Khác biệt giữa doanh nghiệp tư nhân và doanh nghiệp nhà nước

Doanh nghiệp tư nhân, khi kinh doanh lỗ hay lãi, sự lỗ lãi này liên quan chủ yếu đến vị giám đốc chủ nhân xí

ngiệp. Xí nghiệp lãi, vị giám đốc chủ nhân xí nghiệp cho tiền vào túi mình. Xí nghiệp bị lỗ, vị giám đốc chủ nhân xí nghiệp phải xuất tiền túi đền. Vì vậy, chủ nhân xí nghiệp cố hết sức mình để xí nghiệp có lãi. Ngân hàng, ngân sách ít bị ảnh hưởng vì số lỗ hay lãi của các xí nghiệp tư nhân, lý do: dù có lỗ chẳng nữa, xí nghiệp tư nhân cũng phải trả đủ vốn và lãi cho ngân hàng, đóng thuế đủ cho nhà nước. Nếu vị giám đốc chủ nhân xí nghiệp tư nhân bị phá sản, các chủ nợ vẫn có thể siết các tài sản còn lại đem bán đấu giá và thu được một phần số tiền cho vay của mình. Trái lại, tình hình khác hơn đối với xí nghiệp nhà nước, vị giám đốc xí nghiệp chỉ là một cán bộ công nhân viên hưởng đồng lương cố định, nếu như xí nghiệp lãi hàng tỷ đồng, đồng lương cố định vẫn không tăng tương ứng, nếu như xí nghiệp bị lỗ hàng tỷ đồng, đồng lương cố định vẫn không giảm bớt. Vì vậy, vị giám đốc xí nghiệp, cán bộ công nhân viên không đem hết sức mình làm cho xí nghiệp có lãi. Ngoài ra, trong một số trường hợp, vị giám đốc xí nghiệp lại tìm cách chuyển của công thành của tư. Xí nghiệp nhà nước càng lỗ bao nhiêu, thì vị giám đốc càng phát bấy nhiêu. Khi xí nghiệp nhà nước bị lỗ, ngân hàng nhà nước hay các cơ quan thu thuế không thể siết các tài sản còn lại của xí nghiệp nhà nước bị phá sản, vì tài sản của xí nghiệp quốc doanh hay tài sản của ngân hàng nhà nước, đều thuộc một chủ nhân duy nhất là nhà nước. Chỉ còn biện pháp siết tài sản của các vị giám đốc xí nghiệp nhà nước, nhưng việc này cũng không đem lại kết quả gì vì các vị là người không có tài sản lớn. Biện pháp đưa các vị giám đốc xí nghiệp lỗ vào tù chỉ có thể áp dụng nếu có yếu tố phạm pháp, ngay cả trong trường hợp này, tình hình tiền tệ, tài chính, ngân hàng cũng không có gì cải thiện, vì vẫn không thu được nợ vốn và lãi mà lại phải tăng thêm chi phí cho nhà tù.

Tuy có những khuyết điểm trên,

nhưng xí nghiệp nhà nước cũng có một số ưu điểm: như thành lập dễ dàng, nhanh, chỉ cần nhà nước ra quyết định thành lập và bổ nhiệm ban lãnh đạo, cấp vốn ngân sách cho xí nghiệp là xí nghiệp thành lập xong. Xí nghiệp nhà nước theo đúng pháp luật hơn, đóng thuế nhiều hơn, kinh doanh phi pháp buôn hàng lậu ít hơn xí nghiệp tư nhân. Do đó, nên phối hợp các ưu điểm của xí nghiệp nhà nước với các ưu điểm của xí nghiệp tư nhân.

II. Cổ phần hóa các xí nghiệp nhà nước, thành lập các xí nghiệp hợp doanh, biện pháp giải quyết các xí nghiệp quốc doanh kinh doanh lỗ

Ở các nước tư bản, tư bản tài chính không giữ 100% cổ phần của các xí nghiệp con. Các trust, công ty đa quốc chỉ cần giữ 51% các cổ phần, thậm chí 20-30% cổ phần cũng đủ khống chế các công ty con. Phương pháp quản lý thường gián tiếp hơn là trực tiếp. Công ty mẹ chỉ cần buộc các công ty con nộp bản tổng kết tài sản và bản kết quả kinh doanh, nếu lợi nhuận cao, ban lãnh đạo các công ty con sẽ được đề bạt, nếu lợi nhuận thấp ban lãnh đạo sẽ được thay đổi. Kế thừa chủ nghĩa tư bản, nhà nước XHCN cũng không cần nắm 100% cổ phần các xí nghiệp quốc doanh, mà chỉ cần nắm 51%, thậm chí 20-30% tùy theo trường hợp, là đủ có vai trò chủ đạo trong các công ty con. Phương pháp quản lý cũng không cần trực tiếp, vừa tốn tiền trả lương cho cán bộ công nhân viên, vừa không có hiệu quả như đã trình bày trên, mà chỉ cần ứng dụng các biện pháp quản lý gián tiếp, như đọc các bản tổng kết tài sản, bản kết quả kinh doanh và đề bạt các vị giám đốc xí nghiệp có lợi nhuận cao và thay đổi các vị giám đốc xí nghiệp có lợi nhuận thấp thông qua máy vi tính, vừa nhanh, vừa chính xác.

Nhà nước XHCN cũng nên dùng các biện pháp quản lý gián tiếp hơn là trực tiếp, không cần 100% nhân viên trong ban lãnh đạo xí nghiệp quốc doanh là những cán bộ công viên do nhà nước bổ nhiệm. Ban lãnh đạo các xí nghiệp hợp doanh sẽ do các cổ đông bầu, ai được nhiều phiếu sẽ đắc cử. Việc quản lý tại các công ty hợp doanh sẽ tương tự như các xí nghiệp tư nhân, theo nguyên tắc lời ăn lỗ chịu và nếu bị lỗ thì các vị trong ban lãnh đạo thường là những người có nhiều cổ phần nhất, chịu trách nhiệm trước tiên trên trị giá các cổ phần của mình. Như vậy, dù các xí nghiệp hợp doanh có bị lỗ chẳng nữa, ngân hàng vẫn thu được các số tiền cho vay, vốn và lãi, và nhà nước vẫn thu được thuế.

Với phương pháp quản lý trên, trong năm 1995, sẽ giải quyết được vấn đề "không ít các xí nghiệp quốc doanh làm ăn bị lỗ", ảnh hưởng nặng đến việc nhà nước không thu được thuế và ngân hàng không thu được các số tiền cho vay, vốn và lãi ♣